

Sprawa C-677/23

Streszczenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zgodnie z art. 98 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości

Data wpływu:

14 listopada 2023 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Krajský súd v Prešove (Słowacja)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

12 października 2023 r.

Strona powodowa:

A.B.

F.B.

Strona pozwana:

Slovenská sporiteľňa, a.s.

Przedmiot postępowania głównego

Apelacja od wyroku wydanego w postępowaniu o ustalenie, że odsetki i opłaty od kredytu nie są należne, o wydanie bezpodstawnego wzbogacenia i o ustalenie, że postanowienia umowne są niedopuszczalne.

Przedmiot i podstawa prawna wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Sąd odsyłający wnosi o dokonanie wykładni art. 10 ust. 2 lit. c) dyrektywy 2008/48 w związku z wymogiem określenia okresu obowiązywania umowy o kredyt w sposób jasny i zwięzły oraz zadaje pytanie, czy określenie w umowie o kredyt okresu obowiązywania tej umowy odpowiada okresowi definiowanemu jako „w trakcie [zawierania transakcji handlowej]” w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2005/29. Sąd odsyłający wnosi również o dokonanie wykładni art. 10 ust. 2 lit. g) dyrektywy 2008/48 w związku z wymogiem określenia w umowie o kredyt w sposób jasny i zwięzły wszystkich założeń przyjętych do obliczenia rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania.

Pytania prejudycjalne

A.1 Czy art. 10 ust. 2 lit. c) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. L 2008, 133, s. 66) (zwanej dalej „dyrektywą 2008/48”) należy interpretować w ten sposób, że określenie w postanowieniu umownym w sposób jasny i zwięzły okresu obowiązywania umowy o kredyt:

- wymaga wyraźnego określenia czasu trwania umowy o kredyt, przykładowo poprzez wskazanie daty zawarcia i zakończenia trwania umowy (od... do...), ewentualnie poprzez wykorzystanie kalendarzowych jednostek czasu, jakimi są przykładowo miesiące lub lata (np. na okres jednego roku), albo
- jest wystarczające, jeżeli następuje w ten sposób, że konsument ma obliczyć okres obowiązywania umowy lub ustalić go w inny sposób na podstawie postanowień umowy, np. na podstawie liczby miesięcznych rat czy momentu pełnej spłaty kredytu?

A.2 Czy art. 10 ust. 2 lit. c) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że określenie w umowie o kredyt okresu obowiązywania tej umowy odpowiada okresowi definiowanemu jako „w trakcie [zawierania transakcji handlowej]” w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2005/29/WE Parlamentu

Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. dotyczącej nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym oraz zmieniającej dyrektywę Rady 84/450/EWG, dyrektywy 97/7/WE, 98/27/WE i 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady (zwanej dalej „dyrektywą 2005/29”)?

B Czy art. 10 ust. 2 lit. g) dyrektywy 2008/48 we fragmentach o treści „w sposób jasny i zwięzły” oraz „wszystkie założenia przyjęte do obliczenia tej stopy” należy interpretować w ten sposób, że:

- założenia przyjęte do obliczenia rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania (RRSO) muszą być wyraźnie oznaczone w umowie jako założenia przyjęte do obliczenia RRSO, albo
- konsument ma sam ustalić odpowiednie założenia przyjęte do obliczenia RRSO na podstawie postanowień umownych?

Przywołane przepisy prawa Unii

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. 2008, L 133, s. 66) (zwana dalej „dyrektywą 2008/48”), art. 5 ust. 1 lit. g), art. 6 ust. 1 lit. f), art. 10 ust. 2 lit. c), d), f), g) i h), art. 10 ust. 5 lit. f), art. 19 ust. 5, załącznik III, pkt 3

Dyrektywa 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. dotycząca nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym oraz zmieniająca dyrektywę Rady 84/450/EWG, dyrektywy 97/7/WE, 98/27/WE i 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady („dyrektywa o nieuczciwych praktykach handlowych”), (Dz.U. 2005, L 149, s. 22) (zwana dalej „dyrektywą 2005/29”), art. 3 ust. 1, art. 7 ust. 1

Przywołane przepisy prawa krajowego

Zákon č. 129/2010 Z. z. o spotrebitel'ských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebitel'ov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ustawa nr 129/2010 o kredytach konsumenckich i innych kredytach i pożyczkach udzielanych konsumentom oraz zmianie niektórych ustaw), zwana dalej „ustawą nr 129/2010”: § 9 ust. 2, § 11 ust. 1.

Paragraf 9 ust. 2 ustawy nr 129/2010 stanowi, że „oprócz ogólnych postanowień wymienionych w Občiansky zákonník [kodeksie cywilnym] umowa o kredyt konsumencki musi określać następujące elementy:

[...]

f) okres obowiązywania umowy o kredyt konsumencki i termin ostatecznej spłaty kredytu konsumenckiego,

g) całkowitą kwotę i konkretną walutę kredytu konsumenckiego oraz warunki wypłaty kredytu,

[...]

i) stopę oprocentowania kredytu konsumenckiego, warunki jej stosowania, indeks lub referencyjną stopę oprocentowania, z którymi powiązana jest stopa oprocentowania kredytu konsumenckiego, jak również okresy, w których stopa oprocentowania kredytu konsumenckiego ulega zmianie, warunki i sposób dokonywania takiej zmiany; w przypadku gdy różne stopy oprocentowania kredytu konsumenckiego mają zastosowanie w wypadku spełnienia różnych przesłanek, podaje się wyżej wymienione informacje o wszystkich stosowanych stopach oprocentowania kredytu konsumenckiego,

j) rzeczywistą roczną stopę oprocentowania i całkowitą kwotę do zapłaty przez konsumenta, obliczone na podstawie danych obowiązujących w chwili zawarcia umowy o kredyt konsumencki; należy wskazać wszelkie założenia przyjęte do obliczenia tej rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania,

k) kwotę, liczbę i terminy spłat kapitału, odsetek i innych opłat oraz, w stosownych przypadkach, kolejność, w jakiej spłaty będą zaliczane na poszczególne niespłacone należności z różnymi stopami oprocentowania kredytu konsumenckiego na potrzeby jego spłaty,

l) [...],

m) zwięzłe zestawienie zawierające terminy i warunki spłaty odsetek i powiązanych stałych lub jednorazowych opłat, jeżeli opłaty i odsetki mają być spłacane bez zaliczenia na poczet kapitału,

n) w stosownych przypadkach opłaty za prowadzenie jednego lub kilku rachunków, na których zapisywane są transakcje płatności, jak i wypłaty, a jeżeli otwarcie rachunku jest obowiązkowe, łącznie z opłatami za korzystanie ze środków płatniczych, zarówno dla transakcji płatności, jak i dla wypłat, oraz inne opłaty powstałe w związku z umową o kredyt konsumencki oraz warunki, na jakich opłaty te mogą ulegać zmianie,

[...]

r) kwotę opłat poniesionych przez konsumenta za czynności notarialne, jeżeli są one znane kredytodawcy.

[...]”.

Zgodnie z § 11 ust. 1 tej ustawy „udzielony kredyt konsumencki uznaje się za niepodlegający oprocentowaniu ani opłatom, jeżeli:

[...]

b) umowa o kredyt konsumencki nie zawiera elementów wymaganych zgodnie z § 9 ust. 2 lit. od a) do k), r) i y),

[...]”.

Zákon č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník (ustawa nr 40/1964 kodeks cywilny), zwany dalej „kodeksem cywilnym”, § 122 ust. 1 i 2.

Zgodnie z § 122 ust. 1 kodeksu cywilnego „termin oznaczony w dniach rozpoczyna swój bieg od dnia następującego po zdarzeniu, od którego zależy jego rozpoczęcie. Za pół miesiąca uważa się piętnaście dni”.

Zgodnie z § 122 ust. 2 k.c. kodeksu cywilnego „koniec terminu oznaczonego w tygodniach, miesiącach lub latach przypada na dzień nazwą lub liczbą odpowiadający dniowi, w którym ma miejsce zdarzenie, od którego termin rozpoczyna bieg. Jeżeli w ostatnim miesiącu nie ma takiego dnia, koniec terminu przypada na ostatni dzień tego miesiąca”.

Zwięzłe przedstawienie okoliczności faktycznych i przebiegu postępowania głównego

- 1 Strona powodowa w niniejszej sprawie w dniu 29 października 2014 r. zawarła z pozwanym bankiem umowę o kredyt konsumencki i tego samego dnia kwota kredytu została przekazana na jej rachunek bankowy. Umowa o kredyt została zawarta na czas określony i strona powodowa zobowiązała się do spłaty kredytu w 108 miesięcznych ratach po 54,20 EUR. Miesięczne raty miały być płatne do 20. dnia każdego miesiąca. Termin płatności pierwszej raty przypadał na dzień 20 grudnia 2014 r., a ostateczny termin spłaty kredytu ustalono na dzień 20 listopada 2023 r. Rzeczywistą roczną stopę oprocentowania (RRSO) ustalono na 17,93 %, a całkowita kwota do spłaty wynosiła 5858,98 EUR.
- 2 Punkt umowy o kredyt konsumencki zatytułowany „Założenia przyjęte do obliczenia RRSO” brzmiał: „Kredyt został udzielony niezwłocznie, w pełnej wysokości; kredytobiorca wywiąże się ze swoich zobowiązań na warunkach i w terminach określonych w umowie o kredyt; oprocentowanie obowiązuje do końca trwania stosunku kredytowego”. Punkt 12 części III umowy stanowił, że „Umowa zostaje zawarta na [...] czas określony do całkowitego uregulowania wszelkich stosunków powstałych w związku z udzielonym kredytem”.
- 3 Strona powodowa zakwestionowała umowę o kredyt w pozwie złożonym do Okresný súd Prešov (sądu rejonowego w Preszowie, Słowacja) podnosząc, że umowa narusza prawa powodów jako konsumentów, ponieważ nie został w niej

określony okres obowiązywania umowy ani nie wskazano założeń przyjętych do obliczenia RRSO.

- 4 Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo przyjmując, że wystarczy, aby okres obowiązywania umowy można było wywnioskować z postanowień umowy o kredyt, a konkretnie z liczby miesięcznych rat oraz dat płatności pierwszej i ostatniej raty.
- 5 Strona powodowa wniosła apelację od tego wyroku do Krajský súd v Prešove (sądu okręgowego w Preszowie, Słowacja), który jest sądem krajowym występującym z niniejszym wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym (zwanym dalej „sądem odsyłającym”).

Zasadnicze argumenty stron postępowania głównego

- 6 Strona powodowa podnosi, że umowa o kredyt konsumencki wielokrotnie narusza prawa powodów jako konsumentów i zarzuca, że w umowie nie określono okresu obowiązywania umowy i brakuje tam wskazania założeń przyjętych do obliczenia RRSO. Jeżeli zarzuty strony powodowej zostałyby uznane za zasadne, to mogłaby się ona domagać nałożenia sankcji za naruszenie praw powodów jako konsumentów, nawet w postaci pozbawienia banku prawa do odsetek.
- 7 Strona powodowa uważa, że fragment umowy, gdzie wskazano, iż „umowę zawiera się na czas określony do momentu całkowitego uregulowania wszelkich stosunków powstałych w związku z udzielonym kredytem”, jest niejasny i zastępuje obowiązkowe wskazanie okresu obowiązywania umowy o kredyt. Strona powodowa stoi na stanowisku, że w umowie o kredyt należy określić okres obowiązywania umowy w sposób jasny, tak aby konsument nie musiał ustalać tej kwestii poprzez wnioskowanie na podstawie innych postanowień zawartych w umowie.

Streszczenie uzasadnienia odesłania

W przedmiocie pytania pierwszego:

- 8 Sąd odsyłający zauważa przede wszystkim, że Trybunał Sprawiedliwości w sprawie C-42/15 dokonał już wykładni jasności i precyzjności obowiązkowych elementów umowy o kredyt konsumencki, konkretnie w odniesieniu do informacji o kwocie, liczbie i częstotliwości spłat kredytu. W wyroku z dnia 9 listopada 2016 r., Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, pkt 50, Trybunał wskazał, że nie jest konieczne, by umowa o kredyt zawierała wskazanie poszczególnych terminów płatności, „o ile warunki tej umowy pozwalają owemu konsumentowi na ustalenie bez trudności i z pewnością dat tych płatności”.

- 9 Sąd odsyłający uważa jednak, że informacja o okresie obowiązywania umowy nie może zostać ustalona bez trudności na podstawie innych postanowień umownych, takich jak postanowienia umowne dotyczące rat, lub poprzez odniesienie do [terminu] całkowitej spłaty wszystkich zobowiązań.
- 10 Sąd odsyłający uważa, że termin płatności pierwszej i ostatniej raty nie musi jeszcze odpowiadać rzeczywistemu okresowi obowiązywania umowy. Chodzi tu zwłaszcza o to, że przedmiotem umowy o kredyt jest usługa, która, w odróżnieniu od zakupu towarów, jest świadczona przez określony czas, i konsument jest uprawniony do czerpania korzyści z usługi kredytowej przez cały okres jej świadczenia.
- 11 Wprawdzie, zdaniem sądu pierwszej instancji, okres obowiązywania umowy można ustalić również na podstawie umowy, zgodnie z którą stosunek umowny zawiera się na czas oznaczony do czasu całkowitego uregulowania wszystkich stosunków, które powstały na podstawie albo w związku z kredytem, to jednak sąd odsyłający przyjmuje, że skoro dyrektywa wymaga, żeby okres obowiązywania umowy został określony w sposób jasny i zwięzły, to bardzo problematyczne jest ustalenie precyzyjnych ram czasowych usługi kredytowej, a przez to także okresu jej trwania i określonego momentu całkowitego rzeczywistego uregulowania wszystkich zobowiązań. Choć bowiem umowa o kredyt jest zawarta na czas określony, to obowiązywanie umowy do chwili całkowitego uregulowania wszystkich zobowiązań jest niedookreślone.
- 12 W tym zakresie sąd odsyłający odwołuje się do regulacji prawnych Unii dotyczących pojęcia „okresu obowiązywania umowy o kredyt”. Jego zdaniem oczywiste jest to, że dyrektywa 2008/48 nadaje okresowi obowiązywania umowy znaczenie systemowe, co wzmacnia wnioski o tym, że nie wystarczy, żeby konsumenci mogli wyliczyć albo domniemywać okres obowiązywania umowy. Można uznać, że gdyby konsument miał wyliczyć (odnosząc się do rat) lub domniemywać (odnosząc się do ostatecznej spłaty kredytu) okres obowiązywania umowy o kredyt, to takie wyliczenia lub domniemywania dotyczące okresu obowiązywania umowy nie wydają się spełniać wymogu jasności i zwięzłości określonego w art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48.
- 13 Prawo słowackie w § 122 kodeksu cywilnego stanowi o obliczaniu czasu m.in. w miesiącach i latach, stąd, zdaniem sądu odsyłającego, określenie okresu obowiązywania umowy w miesiącach lub latach mogłoby odpowiadać wyraźnemu określeniu okresu obowiązywania umowy o kredyt i tym samym spełniać wymóg jasności i zwięzłości przewidziany w dyrektywie 2008/48.
- 14 Sąd odsyłający stoi również na stanowisku, że precyzyjne granice okresu obowiązywania umowy o kredyt są istotne dla konsumentów nie tylko z perspektywy wykonywania praw w okresie obowiązywania umowy, ale również z perspektywy określenia, kiedy mamy do czynienia z okresem przed zawarciem transakcji handlowej dotyczącej produktu, w trakcie jej zawierania oraz po jej zawarciu w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2005/29.

- 15 Sąd odsyłający dostrzega związek między dyrektywą 2005/29, dyrektywą 2008/48 i dyrektywą Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (zob. wyrok Trybunału z dnia 15 marca 2012 r., Pereničová i Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144). Wprawdzie sąd odsyłający nie wnosi o dokonanie wykładni dyrektywy 93/13, jednak nie może wykluczyć, że w szczególności w odniesieniu do wymogu określoności postanowień umownych istotne będzie zrealizowanie celów dyrektywy 93/13 (zob. wyrok Trybunału z dnia 20 września 2017 r., Andriuc i in., C-186/16, EU:C:2017:703). Przedmiotem postępowania jest również ocena kwestii, czy założenia przyjęte do obliczenia RRSO są odpowiednie, i stąd sąd odsyłający zamierza rozważyć także instytucję nieuczciwych i wprowadzających w błąd praktyk handlowych, co powoduje powstanie pytania o to, czy okres po zawarciu transakcji handlowej w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2005/29 odpowiada okresowi po zakończeniu świadczenia usługi, co mogłoby pokrywać się z okresem po zakończeniu okresu obowiązywania umowy.

W przedmiocie pytania drugiego:

- 16 Z brzmienia art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48 jasno wynika, że dyrektywa wymaga, aby umowa o kredyt zawierała założenia przyjęte do obliczenia RRSO [lit. g)], mimo że ten sam art. 10 ust. 2 wymaga również osobno określenia poszczególnych założeń, takich jak np. kwota kredytu [lit. d)], kwota, liczba i częstotliwość płatności [lit. h)], opłaty [lit. k)]. W tym kontekście powstaje pytanie, dlaczego dyrektywa 2008/48 wymaga, żeby poza samym RRSO określić także wszystkie założenia przyjęte do obliczenia RRSO, skoro wszystkie założenia niezbędne do obliczenia RRSO są wymagane oddzielnie jako obowiązkowe elementy umowy o kredyt.
- 17 Sąd odsyłający uważa, że określenie założeń przyjętych do obliczenia RRSO jest wymagane ze względu na wymóg przejrzystości informacji o RRSO oraz ewentualnie możliwości weryfikacji jej poprawności. Pogląd ten wspiera zawarty we wstępie do art. 10 ust. 2 wymóg, aby założenia te były określone „w sposób jasny i zwięzły”. Sąd odsyłający uważa, że przeciętny konsument nie jest w stanie zidentyfikować wszystkich założeń przyjętych do obliczenia RRSO na podstawie umowy, która ma dużą liczbę stron. W niniejszej sprawie umowa i standardowy europejski arkusz informacyjny dotyczący kredytu konsumenckiego liczą 10 stron.
- 18 Jeżeli poszczególne elementy składające się na RRSO zostałyby określone w umowie o kredyt jako założenia przyjęte do obliczenia RRSO, to konsument miałby znacznie lepszą możliwość zorientowania się w tej kwestii. Najwyraźniej widać to w przypadku opłaty za prowadzenie rachunku kredytowego [art. 10 ust. 2 lit. k) dyrektywy 2008/48], jeżeli kredytodawca nie uwzględni takiej opłaty przy obliczaniu RRSO, przyjmując, że taka opłata została dobrowolnie uzgodniona, choć w rzeczywistości konsument nie wyraził na nią zgody dobrowolnie, przy czym z treści umowy nie wynika jasno, czy taka opłata została uwzględniona przy obliczaniu RRSO, czy też nie. Wymóg oznaczenia takiej opłaty jako „założenia

przyjętego do obliczenia RRSO” pozwoliłby na ustalenie, czy kredytodawca uwzględnił taką opłatę w obliczeniach.

- 19 Sąd odsyłający uważa, że dyrektywa wymaga nie tylko określenia założeń przyjętych do obliczenia RRSO, lecz także, by zostały one określone w sposób jasny i zwięzły. Wymóg ten jest spełniony, jeżeli założenia są przedstawione w formie streszczenia, w przeciwnym razie wymóg jasności i zwięzłości może nie być zrealizowany, ponieważ już sam wzór zawarty w pkt 1 załącznika I do dyrektywy 2008/48 nie jest prosty, a gdyby konsument sam miał identyfikować w umowie poszczególne założenia przyjęte do obliczenia RRSO, to taka konstrukcja (wzór i konieczność identyfikacji w obszernej umowie) nie wydaje się jasna i zwięzła.
- 20 Sąd odsyłający uważa, że w dyrektywie 2008/48 [art. 5 ust. 1 lit. g), art. 6 ust. 1 lit. f), art. 10 ust. 5 lit. f), art. 19 ust. 5, pkt 3 załącznika III] założenia przyjęte do obliczenia RRSO są wielokrotnie określane jako instrument prawny, co wskazuje na ważność założeń przyjętych do obliczenia RRSO, a w sposób dorozumiany ustanowiony jest także wymóg, by wszystkie założenia przyjęte do obliczenia RRSO zostały przedstawione w formie podsumowania.

DOKUMENT ROZSIŁONY